

Pozn.: Pro potřeby tohoto článku považujeme za žáka se SVP takového, kterému je přiznána systémová podpora školským poradenským zařízením (pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum) nebo je u něj uplatněno uvolnění či částečné uvolnění z TV na základě uplatňování § 50 nebo § 67 zákona č. 561/2004 Sb.

Právní pohled na uvolnění žáků z TV

Z pohledu práva je základním východiskem, že každý žák má právo být adekvátním způsobem a vhodnými formami vzděláván v co nejširším možném spektru oblastí, které stát prostřednictvím systému vzdělávání nabízí. A to i při zohlednění svých zdravotních limitů. Školní docházka je dokonce jednou z mála ústavně předvídaných povinností. To vše se samozřejmě vztahuje i na TV. S ohledem na smysluplně vedené pohybové aktivity je však třeba zvýšenou pozornost věnovat potřebám žáků se zdravotními limity, zejména vzhledem ke vzrůstajícímu počtu hromadných neinfekčních onemocnění (9). Tento trend je třeba vnímat nejen jako zdravotní, ale také společenský, politický a právní problém.

Ústavní pořádek České republiky jde ruku v ruce s mezinárodní závazky, které Česká republika přijala v různých mezinárodních smlouvách. V oblasti začlenění žáků s různými zdravotními limity (zdravotním postižením a znevýhodněním, dále jen postižením) do vzdělávání je klíčová Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (OSN, 2006, dále jen ÚPOZP) (10). Jedná se o strategický dokument vytvořený v roce 2006 OSN, jehož smluvní stranou se ČR stala v roce 2009 (publikována byla pod č. 10/2010 Sb. m. s.). Účelem této úmluvy je podporovat, chránit a zajišťovat plně a rovně užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami s postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti. Úmluva je výrazem znepokojení nad obtížnými podmínkami osob s postižením, které jsou vystavovány mnohonásobným a závažným formám diskriminace.

Dle čl. 1 ÚPOZP se za osoby se zdravotním postižením považují mimo jiné také osoby s dlouhodobým tělesným, duševním, mentálním nebo smyslovým postižením, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich

plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními. Členské státy jsou povinny podle čl. 9 odst. 1 ÚPOZP přijmout potřebná opatření, aby osobám s postižením bylo umožněno žít nezávislým způsobem života a plně se zapojit do všech oblastí života společnosti, např. zpřístupnění veřejných budov a služeb. V oblasti vzdělávání stanovuje čl. 24 odst. 2 písm. b) ÚPOZP povinnost státu zajistit osobám s postižením přístup k inkluzivnímu, kvalitnímu a bezplatnému základnímu vzdělávání a střednímu vzdělávání v místě, kde žijí. V čl. 24 odst. 4 ÚPOZP je stanoven závazek systémově podporovat přípravu pedagogických pracovníků i dalších odborníků na zapojení osob se zdravotním postižením do běžného života. Tato opatření se dotýkají oblastí školního vzdělávání, ale i volnočasových aktivit. Podle čl. 30 odst. 5 písm. a) mají státy také povinnost vytvářet podmínky pro účast osob se zdravotním postižením v různých formách pohybových aktivit. Podle čl. 24 odst. 2 písm. c) a odst. 5 zajistí k dosažení uvedených cílů státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, aby osobám s postižením byla poskytnuta přiměřená úprava podmínek vzdělávání.

V důsledku ratifikace ÚPOZP vznikla nutnost přijmout v českém právním řádu opatření k plnění závazků, které z ní vyplývají, zejména v podobě úprav právních předpisů. V současném systému české právní úpravy vzdělávání je nejdůležitějším předpisem školský zákon. Právě ustanovení § 50 odst. 2 školského zákona, které umožňuje ředitelům školy uvolnit na základě žádosti zákonného zástupce žáka zcela nebo zčásti z vyučovaného předmětu, kterým je nejčastěji právě TV, vůbec neodpovídá povinností státu plynoucím z výše citovaných ustanovení ÚPOZP. Ačkoliv má takový postup nejspíše „chránit“ žáka se SVP před negativními zdravotními dopady, realita je jiná, často opačná. V praxi jsme svědky někdy až nátlaku ze strany ředitelů, jehož cílem je vyloučit účast žáků se zdravotním postižením v TV, s odkazem na zdravotní či bezpečnostní rizika. Naopak je však častější uvolnění na podnět zákonných zástupců či samotných žáků (v případě plnoletosti) z důvodu vyhnutí se pohybové aktivitě.

Právní úprava obsažená ve vyhlášce č. 391/2013 Sb., o zdravotní způsobilosti

k tělesné výchově a sportu, kterou společně připravili Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo zdravotnictví (11), vychází z absurdní koncepce, že samotná existence zdravotního omezení z pevně daného seznamu, kam patří mj. obezita, alergie či vadné držení těla, bez ohledu na jeho rozsah, závažnost a posouzení celkového individuálního zdravotního stavu žáka, je důvodem pro uvolnění z TV, což je v příkrém rozporu s výše popsány závazky plynoucí z ÚPOZP, ale také s Listinou základních práv a svobod. Stanovením zdravotní způsobilosti pro zapojení do TV, přestože je vedena profesně kompetentními pracovníky a uzpůsobena podmínkám a možnostem žákům a školy, ji citovaná vyhláška staví do role rizikového faktoru a příčiny prohloubení špatného zdravotního stavu žáků. Reálně je však takovým rizikem pohybově hypoaktivní životní styl, špatné stravování, kouření, užívání alkoholu a drog či jiné rizikové chování. Vyhláška č. 391/2013 Sb., o zdravotní způsobilosti k tělesné výchově a sportu, tak bohužel spoluvytváří podmínky pro často bezdůvodné vyčlenění žáků z účasti na školní TV, sportu a volnočasových neorganizovaných pohybových aktivitách. Umožňuje uvolnění z TV na základě jedné z řady deklarovaných diagnóz, přestože u mnoha z nich je pohyb naopak prospěšný. Typickým příkladem takové diagnózy je obezita.

Problematická je však i celková koncepce vyhlášky. Jak již bylo zmíněno, je povinností státu přijmout taková opatření, aby se i přes určité zdravotní limity mohli žáci se SVP zapojit do vzdělávacích a sportovních aktivit. Vyhláška ale kromě zamezení nebo omezení účasti na pohybových aktivitách nenabízí žádné alternativy. Nestanoví povinnost zdravotní TV nebo zřízení aplikované TV vedené kompetentními a specializovanými pedagogy. Z koncepce vyhlášky je jasně patrné, že má primárně za cíl definovat potenciální zdravotní rizika v oblasti výkonnostního sportu. Dopad do oblasti rekreačního sportu, kam je pro potřeby této vyhlášky zařazena také TV, je až sekundární. Z četnosti uvolnění žáků ze školní TV je však jasně patrné, že je vyhláška v mimořádném rozsahu nadužívána. Jestliže bychom akceptovali premisu, že cílem vyhlášky v oblasti školní TV je chránit žáky se zdravotními problémy před negativním zdra-